

Отримано
02.11.2023р
Голова спеціалізованої
Вченої ради
ДФ. 26.133.042
Д.е.н., проф. Рамський А.Ю

Голові спеціалізованої разової ради
ДФ 26.133.042 у Київському
університеті імені Бориса Грінченка,
доктору економічних наук, професору,
завідувачу кафедри фінансів
Факультету економіки та управління
РАМСЬКОМУ Андрію Юрійовичу

ВІДГУК

офіційного опонента **Журавльової Юлії Олегівни**, доктора економічних наук,
заступника начальника відділу інституційного аудиту
управління Державної служби якості освіти в Одеській області
на дисертацію **Поздеевой Катерини Вікторівни**
«Економічний механізм розвитку системи загальної середньої освіти», подану
на здобуття доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з напрямами науково-дослідних робіт

Освіта є однією з складових загальнолюдських цінностей та ключовим елементом забезпечення сталого розвитку людського потенціалу. Це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, покращення якості життя людей, забезпечення національних інтересів та національної безпеки держави, зміцнення авторитету країни на міжнародній арені. У сучасних умовах розвиток освіти супроводжується такими явищами як інтернаціоналізація, комерціалізація, соціалізація, інклюзія, що потребує нових підходів до її державного регулювання. У контексті цього запропоновано розглядати освіту як суспільне благо, виробництво якого здійснюється в інтересах людини, суспільства, держави.

Держава бере на себе відповідальність за виробництво суспільних благ, від яких безпосередньо залежить внутрішня та зовнішня безпека, цілісність держави, сприяння соціально-економічному добробуту. Відповідно до ст. 53 Конституції України держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних закладах освіти. Особливе значення має загальна середня освіта,

оскільки на цьому рівні освіти закладаються базові знання, компетентності, навички та вміння для реалізації наступних рівнів освіти.

Заклади загальної середньої освіти у більшості своїй мають комунальну форму власності та фінансуються за рахунок коштів місцевих бюджетів. Ресурси місцевих бюджетів обмежені, тому доцільно мати методичні рекомендації у якому обсязі заклад загальної середньої освіти може сформулювати запит щодо отримання видатків з місцевого бюджету на організацію освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти та у якому обсязі розпорядник бюджетних коштів може задовільнити цей запит. Враховуючи те, що Україна залучена до європейського простору доцільно вивчати досвід розподілу бюджетних видатків на забезпечення закладів загальної середньої освіти. У більшості європейських країн загальна середня освіта є безоплатною. Дисертація Поздєєвої Катерини Вікторівни присвячена розв'язанню комплексної проблеми удосконалення економічного механізму розвитку системи загальної середньої освіти, тому тема дисертації «Економічний механізм розвитку системи загальної середньої освіти» є актуальною.

Актуальність роботи Поздєєвої Катерини Вікторівни підтверджується також зв'язком наукової спрямованості дисертаційного дослідження із науководослідною роботою кафедри фінансів та економіки Київського університету імені Бориса Грінченка «Розвиток економіки міста Києва в умовах євроінтеграції» (реєстраційний № 0118U001561), у межах якої особисто авторкою запропоновано концепцію удосконалення економічного механізму системи загальної середньої освіти в Україні та розроблено методичні рекомендації щодо розрахунку обсягів бюджетних видатків на здійснення освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Теоретичні положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертаційній роботі та опубліковані дисертанткою у наукових працях, повною

мірою відповідають усім нормативним вимогам, що висуваються до подібного роду наукових досліджень. Належний рівень їх обґрунтованості забезпечується насамперед професійним вирішенням дисертантом наукових завдань та повною відповідністю предметної спрямованості дисертації спеціальності 051 Економіка.

Обґрунтованість і достовірність основних наукових положень дисертації, результатів, висновків і рекомендацій авторки підтверджується:

- застосуванням для вирішення завдань дисертації сучасних методів та підходів дослідження: системного підходу, аналізу і синтезу, методу логічного узагальнення та систематизації, комплексного, трендового та статистичного аналізу, методу експертних оцінок, методу економіко-математичного моделювання та прогнозування;

- широкою інформаційною базою досліджень, що містить наукові роботи та розробки вітчизняних та зарубіжних вчених з проблематики фінансування закладів загальної середньої освіти, інформаційних та статистичних даних Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Головного управління статистики м. Києва.

Представлені аналітичні дані є достатньо повними та аргументованими; мета та завдання, які були поставлені перед дослідницею, були досягнуті.

Наукова новизна дисертаційного дослідження

Основні наукові положення сформульовані дисертанткою самостійно та відбивають його особистий внесок у досліджувану проблематику.

Авторкою сформульовано висновки та пропозиції, що мають наукову новизну. Вони є теоретично обґрунтованими, що забезпечуються застосуванням раціональної сукупності сучасних загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання. Насамперед, наукова новизна дисертаційної роботи полягає у нижченаведених положеннях:

- вперше сформульовано концептуальні положення та розроблено методичний підхід щодо розподілу бюджетних видатків на організацію

навчального процесу в закладах загальної середньої освіти по виділених етапах з урахуванням граничного обсягу видатків загального фонду, затвердженого на 01.01 поточного бюджетного періоду, загальної чисельності здобувачів освіти даного закладу загальної середньої освіти, фактичної наповнюваності класів на початковому, базовому та профільному рівнях повної загальної середньої освіти, фактичної кількості сформованих класів окремого закладу освіти, показника питомої площі на одного учня; коефіцієнту приведення видатків до регіонального рівня, визначення загальної потреби бюджетного фінансування окремого закладу загальної середньої освіти (стор.128-133);

- запропоновано авторське визначення поняття «економічний механізм розвитку системи загальної середньої освіти» як сукупність функціональних складових, економічних засобів, важелів та інструментів, які застосовуються для цілеспрямованого впливу на внесення змін стану та структури цієї системи з метою формування якісних освітніх послуг для отримання базових знань здобувачами освіти (стор.40-41);

- узагальнено організаційно-правове регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти та удосконалено методичні підходи щодо визначення напрямів реформування нормативно-правової бази з питань забезпечення розвитку системи загальної середньої освіти на основі сформованої класифікації економічних важелів розвитку системи загальної середньої освіти України, які задекларовані нормативними документами за визначеними етапами реформування системи освіти (стор.41-58);

- удосконалено науково-методичний підхід щодо виділення пріоритетних напрямів для інвестування, залучення додаткових коштів для розвитку системи загальної середньої освіти на умовах державно-приватного партнерства на основі доцільності використання досвіду європейських країн в українській практиці (стор.58-67);

- обґрунтовано заходи вдосконалення економічного механізму розвитку системи загальної середньої освіти в Україні, зокрема в частині надання фінансової та адміністративної самостійності закладам загальної середньої

освіти через зміни статусу цих закладів на комунальне некомерційне підприємство, що розширює можливості отримання фінансування на здійснення освітнього процесу не тільки за рахунок отримання освітньої субвенції із бюджету, а і за рахунок інших джерел, зокрема застосування договорів державного-приватного партнерства. Уточнено визначення поняття «комунальний некомерційний заклад загальної середньої освіти», який передбачає наявність ресурсів та можливість їхнього використання для задоволення змін у фінансуванні забезпечення освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти на основі приватно-державного партнерства (стор.110-128);

- удосконалено методичний підхід до моделювання взаємозв'язку «обсяг витрат на забезпечення освітнього процесу в окремому закладі загальної середньої освіти та чисельності здобувачів освіти» та прогнозування кількості здобувачів загальної середньої освіти та обсягів фінансування закладів загальної середньої освіти за умови побудови прогнозної моделі за допомогою програмного забезпечення «Statgraphics XVIII Centurion» за методом сценарного аналізу (стор.134-139).

Отже, можна зробити наступні висновки: за ступенем актуальності, новизни, а також обґрунтованістю та цінністю отриманих результатів дисертаційна робота має вагоме теоретичне і практичне значення.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Найсуттєвіші теоретичні та практичні результати дослідження відображено у 16 наукових працях, з них: 3 статті опубліковано у наукових фахових виданнях України, 1 стаття - включена до міжнародної наукометричної бази Web of Science, 12 наукових праць - засвідчують апробацію матеріалів дисертації, одна праця з них включена до наукометричної бази Scopus.

Авторкою дотримані вимоги п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, щодо кількості публікацій, відповідності опублікованих результатів тим, що містяться у дисертації, апробації її основних положень.

Практичне значення результатів дослідження

Основні теоретичні висновки й науково-практичні рекомендації авторки впроваджені у діяльність Київської міської державної адміністрації при плануванні та затвердженні бюджету міста на 2021 р. (пункт 19.6 Рішення Київської міської ради «Про бюджет міста Києва на 2021 р.» від 24.12.2020 № 24/24 та Додаток 12 від 24.12.2020 р.); при затвердженні бюджету міста Києва на 2022 р. (пункт 19.7 Рішення Київської міської ради «Про бюджет міста Києва на 2022 р.» від 09.12.2021 № 3704/3745 та Додаток 12 від 09.12.2021 р.); при затвердженні бюджету міста Києва на 2023 р. (пункт 19.7 Рішення Київської міської ради «Про бюджет міста Києва на 2023 р.» від 08.12.2022 № 5828/5869), а також у діяльність Дарницької районної в місті Києві державної адміністрації (довідка від 04.09.2023 № 10-7566/02) та управління освіти Шевченківської районної в місті Києві державної адміністрації (довідка від 04.09.2023 № 33/01-2102).

Дотримання принципів академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушень академічної доброчесності. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатньою.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження на окремі суперечності, які можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації

Позитивно оцінюючи актуальність дисертаційного дослідження, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність висновків, високий теоретичний рівень і практичну значущість результатів, слід вказати на наявність певних зауважень і дискусійних положень.

1. У підрозділі 1.2 «*Організаційно-правове регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти*» наведено авторський підхід до хронології реформи системи загальної середньої освіти (стор. 41-51). Запропонований детальний аналіз законодавчого забезпечення на кожному із виокремлених етапів, його цілепокладання і акцентування на тригерах актуалізації впровадження низки нормативних документів, міг би бути підсилений авторською експертизою останніх на предмет їхнього внеску у становлення дієвого економічного механізму розвитку системи загальної середньої освіти.

2. У підрозділі 1.3. «*Зарубіжний досвід фінансування системи загальної середньої освіти: аналіз та доцільність застосування в Україні*» авторка, аналізуючи досвід обраних нею країн, виокремлює три моделі фінансування загальної середньої освіти. При цьому відсутнє обґрунтування вибору країн, що опинились в її дослідницькому ракурсі, а окремі формулювання (як то «*більшість країн Європи*» (табл.1.7, стор.60)) та поняття (зокрема, «*демократизація освіти*» (стор.61)), потребують уточнення. Роблячи слушний висновок про те, що «*... модель фінансування закладів загальної середньої освіти ... залежить від ... нормативно-законодавчої бази країни, демографічної ситуації, економічного стану, моделі соціально-економічної системи*» (стор.61), авторка уникає спроб на прикладі обраної еталонної країни в динаміці проаналізувати еволюційні зміни в кожному із перерахованих чинників і їхній зв'язок із переглядом усталеної моделі фінансування закладів середньої освіти.

3. У розділі 2 «*Аналіз динаміки та методичні положення розвитку системи закладів середньої освіти*» авторка систематизувала чинники впливу на розвиток системи загальної середньої освіти за роки незалежності України, в числі яких, серед іншого, зазначено регіональну деформацію економічного розвитку і зниження ресурсного потенціалу регіонів (стор.108). Робота відрізняється виразним акцентом на дослідженні й аналізі специфіки розвитку і функціонування системи закладів середньої освіти міста Київ (стор.74-97). Отримані висновки набули б більшої аналітичної ваги, аби авторка не оминала

увагою аналіз основних економічних показників розвитку системи загальної середньої освіти в інших регіонах України.

4. У підрозділі 3.2 «Пропозиції щодо методичного підходу до розподілу бюджетних видатків на організацію навчального процесу в закладах загальної середньої освіти» авторка справедливо зауважує, що «...у системі загальної середньої освіти України форми державно-приватного партнерства розвинуті недостатньо» (стор.132), і що «можливість додаткового фінансування освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти через застосування форм державно-приватного партнерства ... має перспективи подальшого розвитку». Не полемізуючи зі здобувачкою в частині зроблених висновків і солідаризуючись із її позицією, вважаємо, що у підрозділі 1.3. «Зарубіжний досвід фінансування системи загальної середньої освіти: аналіз та доцільність застосування в Україні» міг би бути зроблений аналіз досвіду реалізації такого механізму фінансування освітнього процесу, що дозволило б запропонувати конкретні інституційні кроки для його впровадження в Україні.

Водночас висловленні зауваження та пропозиції мають рекомендаційний характер і не знижують загальної оцінки наукового дослідження, яке в межах визначених мети та завдань є цілісним і ґрунтовним, а також не применшують наукової новизни та практичної цінності отриманих результатів, які є обґрунтованими і достовірними.

Загальна оцінка роботи та її відповідність встановленим вимогам

Дисертація Поздєєвої Катерини Вікторівни «Економічний механізм розвитку системи загальної середньої освіти» є завершеним, самостійно виконаним та логічно побудованим науковим дослідженням. Дисертація підготовлена на високому науково-теоретичному рівні, а здійснений науковий пошук заслуговує на повагу і підтримку.

Актуальність, наукова новизна, теоретична і практична значущість дисертаційної роботи, а також належний ступінь обґрунтованості висновків і рекомендацій засвідчують високий рівень професійної кваліфікації та наукову

зрілість дисертантки, а опубліковані нею наукові праці повною мірою відбивають основні положення дисертації. Виходячи з викладеного, вважаю, що за своїм змістом, структурою та оформленням рецензована дисертація повною мірою відповідає нормативним вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанови Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 № 44, а відтак, її авторка – Поздеева Катерина Вікторівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктор філософії за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент:

заступник начальника відділу
інституційного аудиту
управління Державної служби
якості освіти в Одеській області,
доктор економічних наук

Юлія ЖУРАВЛЬОВА

Підпис Журавльової Ю.О. засвідчую:
начальник управління Державної служби
якості освіти в Одеській області

Марина МАЛІК